

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами

Корнелюк Ольги Антонівни

на дисертаційну роботу

Пшибельського Володимира Володимировича

«РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ

НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05

Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дослідження

В умовах зростаючих екологічних загроз, соціальних дисбалансів та актуалізації завдань повоєнної відбудови України особливої значущості набуває формування нових моделей економічного розвитку, заснованих на поєднанні екологічної безпеки, соціальної справедливості та економічної результативності. Зелена економіка, як стратегічний напрям трансформації господарської системи, набуває першочергового значення для досягнення цілей сталого розвитку, формування кліматично нейтральної економіки, посилення енергетичної безпеки та гармонізації взаємодії між суспільством, державою й бізнесом. Дисертаційна робота вирізняється комплексним підходом до дослідження зеленої економіки крізь призму соціальної відповідальності, що дозволяє не лише розглядати цю концепцію як суто екологічну модель, а й інтегрувати у неї соціальні детермінанти, інституційні чинники та управлінські механізми.

Актуальність теми посилюється в умовах реалізації європейського курсу України, зокрема вимог Європейського зеленого курсу, а також необхідності адаптації до нових стандартів ESG, зеленої трансформації бізнесу, відповідального інвестування. Особливої значущості набуває акцент на багаторівневій моделі соціальної відповідальності, яка розглядається як системоутворюючий інструмент переходу до зеленої економіки – від локального рівня (бізнесу, громад) до національного й глобального виміру. Обґрунтування ролі соціальної відповідальності в забезпеченні екологічної та соціальної стійкості в умовах воєнних і повоєнних трансформацій робить обране дисертантом наукове поле дослідження не лише актуальним, а й стратегічно важливим.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами

Дослідження Пшибельського В.В. відповідає пріоритетним напрямам наукової діяльності України, зокрема в межах трансформації економіки на засадах кліматичної нейтральності та соціальної справедливості. Дисертація також логічно продовжує наукові розробки Волинського національного університету імені Лесі Українки у сфері сталого розвитку.

Зокрема, в межах виконання держбюджетної теми «Впровадження інклюзивних підходів до реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та їх

сімей у цивільне суспільство й економіку України» (державний реєстраційний номер 0124U000566) здійснено комплексну оцінку потенціалу соціальної відповідальності як інструменту формування інклюзивного середовища для ветеранських спільнот, проаналізовано бар'єри соціально-економічної інтеграції зазначених груп населення, а також розроблено багаторівневу модель реінтеграції. У межах теми «Комплексна економічна модель відновлення та реабілітації пошкоджених земель сільськогосподарського призначення на засадах сталого, інклюзивного, смарт-розвитку» (державний реєстраційний номер 0125U000625) проведено економічне обґрунтування альтернативних сценаріїв реабілітації деградованих сільськогосподарських земель, ідентифіковано основні драйвери впровадження смарт-агровиробництва, а також розроблено інституційні механізми залучення «зелених» інвестицій і технологічних рішень для забезпечення екологічно збалансованого розвитку аграрного сектору. Результати впровадження підтверджено відповідною довідкою (№ 03-24/04/716 від 10.03.2025 р.).

Оцінка рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

В дисертаційній роботі автор застосував широкий спектр методів дослідження: діалектичний, системний, логіко-структурний, кореляційно-регресійне моделювання (у тому числі робастна регресія за методом Х'юбера), методи порівняльного аналізу, графічної інтерпретації, структурно-функціонального аналізу та інші. Це забезпечило високий рівень обґрунтованості висновків, міжрівневе охоплення об'єкта дослідження і сформулювати теоретико-прикладні засади переходу до соціально відповідальної моделі зеленої економіки в Україні.

Оцінка наукової новизни результатів дослідження

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні й методичному забезпеченні розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності.

Вперше обґрунтовано застосування робастної регресії за методом Х'юбера для розроблення нової моделі оцінки розвитку зеленої економіки, що дозволяє мінімізувати вплив аномальних спостережень у кризові періоди. Побудована кореляційно-регресійна модель демонструє високу пояснювальну здатність і формує підґрунтя для прийняття стратегічних управлінських рішень на основі кількісної оцінки впливу соціальної, економічної та екологічної складових.

Удосконалено:

визначення соціальної відповідальності як інтегративного підходу до соціо-еколого-економічної взаємодії, що підкреслює її системоутворювальну роль у забезпеченні збалансованого розвитку;

концепцію зеленої економіки, що розглядається як стратегічна система багаторівневої взаємодії між державою, бізнесом, громадянським суспільством і міжнародними інституціями на засадах екологічної стійкості, економічної ефективності, соціальної справедливості та міжнародного партнерства;

теоретико-методологічні засади формування механізму розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності як інтегрованої багаторівневої системи взаємодії основних суб'єктів, що функціонує через поєднання економічних, нормативно-правових і ринкових інструментів, з уточненням зовнішніх ефектів для держави, бізнесу та суспільства.

Набули подальшого розвитку:

методичні підходи до оцінки зеленої економіки та соціальної відповідальності, включаючи побудову інтегральних індексів, нормалізацію показників та моделювання факторного впливу;

наукове обґрунтування ролі соціальної та екологічної відповідальності у забезпеченні соціальної стабільності, зменшенні регіональних диспропорцій та формуванні засад інклюзивного зростання;

дослідження індикаторів сталого природокористування, що дозволило визначити вразливість екологічного, аграрного та енергетичного секторів до зовнішніх шоків і окреслити напрями їх «зеленої» трансформації;

інтегральний підхід до оцінки динаміки розвитку зеленої економіки, який дозволив ідентифікувати структурну асиметрію між інноваційною та екологічною складовими та сформулювати рекомендації щодо зміцнення екологічної компоненти;

підходи до ідентифікації драйверів зеленої економіки як взаємопов'язаної системи, що охоплює екологічні інвестиції, інноваційні та цифрові технології, циркулярні моделі, державне регулювання, міжнародну інтеграцію та екологічну свідомість.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення та висновки ґрунтуються на репрезентативному емпіричному матеріалі, ретельному аналізі законодавства, статистичних даних, міжнародних звітів, наукових публікацій. Обґрунтованість результатів підсилюється застосуванням інтегральних індексів та моделювання залежностей між рівнем соціальної відповідальності й розвитком зеленої економіки.

Оцінка структури та змісту роботи, самостійності її виконання

Дисертаційна робота має логічно побудовану структуру, що відповідає вимогам до наукових досліджень рівня доктора філософії. Робота складається зі вступу, трьох змістовних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожен розділ узгоджений із поставленими метою та завданнями дослідження і відображає поетапну реалізацію наукової логіки дослідження.

Перший розділ присвячений теоретико-методологічному обґрунтуванню сутності соціальної відповідальності та зеленої економіки, а також розкриває методичні підходи до їх оцінювання.

Другий розділ містить ґрунтовний аналітичний огляд стану соціальної відповідальності та зеленої економіки в Україні із застосуванням сучасного інструментарію обробки статистичних даних.

Третій розділ має прикладний характер і спрямований на розроблення регресійної моделі, ідентифікацію драйверів та обґрунтування механізму розвитку зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності.

Матеріал викладено чітко, послідовно та аргументовано. Висновки до кожного розділу узагальнюють отримані результати та логічно підводять до фінальних узагальнень у завершенні роботи. Результати дослідження верифіковані, підтверджені емпіричними розрахунками, відображені у публікаціях автора у фахових та міжнародних виданнях.

Зміст дисертації повністю відповідає обраній тематиці, науковій спеціальності 051 «Економіка» та сучасному рівню розвитку економічної науки. Робота має високий ступінь теоретичного узагальнення, містить елементи наукової новизни, глибокі аналітичні висновки та практичні рекомендації.

Робота засвідчує високий рівень самостійності здобувача, що проявляється у глибокому теоретичному опрацюванні джерел, критичному мисленні, вмінні синтезувати різні підходи, самостійному проведенні моделювання та обґрунтуванні нових наукових рішень.

Висновок про дотримання правил академічної доброчесності

Дисертаційна робота виконана з дотриманням норм академічної доброчесності. У роботі належним чином оформлено всі посилання на використані джерела, у тому числі на ідеї, методики, статистичні матеріали та положення інших авторів. Джерельна база є репрезентативною, містить як класичні праці, так і сучасні наукові публікації, у тому числі міжнародного рівня. Аналіз змісту дисертації, її структури, публікацій за темою дослідження, а також характер поданої інформації свідчать про самостійність наукового пошуку здобувача, оригінальність сформульованих висновків і розроблених пропозицій. Виявлених фактів порушення принципів академічної доброчесності, зокрема ознак плагіату, фабрикації або фальсифікації результатів, не зафіксовано.

Таким чином, дисертаційна робота повністю відповідає вимогам щодо академічної доброчесності, а її автор демонструє належний рівень наукової етики та відповідальності.

Висновок про кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача

Основні положення дисертації опубліковано у 19 наукових працях загальним обсягом 6,91 друк. арк., із яких автору належить 4,89 друк. арк.; серед них у фахових наукових виданнях опубліковано 6 статей у фахових виданнях України категорії Б та 13 публікацій апробаційного характеру.

Публікації відображають як концептуальні положення, так і прикладні результати, що свідчить про повноту і системність оприлюднення основних висновків і наукових здобутків. Здобувач є одноосібним автором частини публікацій, а в працях у співавторстві чітко зазначено особистий внесок. Це підтверджує високий рівень самостійності виконання дисертаційної роботи, а

також активну наукову позицію здобувача. Таким чином, результати дослідження повною мірою апробовані, опубліковані та відповідають вимогам до дисертаційних праць за науковим ступенем доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Пшибельського В.В., варто звернути увагу на окремі аспекти, які потребують уточнення чи подальшого розвитку:

1. У п. 2.3 (с. 149–170) та п. 3.1 (с. 176–194) дисертації автор успішно застосовує інтегральне оцінювання та кореляційно-регресійне моделювання. ESG-підхід концептуально враховується в роботі, але не реалізується методично у вигляді окремої аналітичної групи. Доцільно було б інтегрувати ESG-індикатори до моделі або у вигляді компаративного аналізу (наприклад, показники прозорості, корпоративного управління, охорони праці, екологічної відповідальності підприємств тощо).

2. У п. 3.3 автор (с. 210-224) обґрунтовує багаторівневий механізм розвитку зеленої економіки на основі соціальної відповідальності, однак приклади реалізації мають дещо теоретичний характер. Доцільно було б включити приклади з українських або європейських громад (наприклад, у сфері зелених муніципальних закупівель, громадських ініціатив щодо управління відходами, локального ESG-бюджетування тощо), що дало б змогу підкріпити запропонований механізм практичними прикладами того, як цей він може бути реалізований на рівні територіальних громад, особливо в умовах повоєнного відновлення України.

3. У висновках до дисертації автор формулює комплексні пропозиції щодо механізму реалізації соціально відповідального зеленого розвитку, однак не зазначено, які саме з цих пропозицій мають пріоритетність у короткостроковій перспективі. Це ускладнює практичне застосування рекомендацій як дорожньої карти для управлінських рішень.

4. У додатках подано змістовні матеріали (зокрема, нормативно-правову базу та таблиці), однак не завжди зазначено джерела або дату актуальності інформації. Доцільним є уточнення цих деталей для підвищення прозорості використаних даних і коректності посилань.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Пшибельського В.В. є самостійним, завершеним, логічно структурованим науковим дослідженням, яке має як значну теоретичну новизну, так і практичну цінність. Робота виконана з дотриманням академічної доброчесності, ґрунтується на глибокому аналізі наукових джерел, підтверджена належною кількістю публікацій, а її результати апробовані у вітчизняному й міжнародному науковому просторі.

Дисертаційна робота Пшибельського Володимира Володимировича на тему «Розвиток зеленої економіки на засадах соціальної відповідальності» відповідає вимогам «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора

філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, які висуваються до дисертацій, а її автор, Пшибельський Володимир Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка».

Рецензент:

кандидат економічних наук, доцент
кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами
Волинського національного університету імені
Лесі Українки

Ольга КОРНЕЛЮК